

Tingshögen i Bro

Av Åke Fredsjö

Ur Vikarvets årsbok 1958 1959

Tingshögen i Bro, en av Bro sockens märkligaste fornlämningar, blev 1954 delvis undersökt av Göteborgs arkeologiska museum. Undersökningen kom till stånd sedan riksantikvarieämbetets ombud i orten, hembygdsforskaren Sven Rydstrand i Bro dalen, uttryckt farhågor för att högen, som sedan lång tid tillbaka är överodlad, till följd av djupare plöjning kunde komma att ytterligare skadas så att stenar ingående i en eventuell stenkrets skulle uppräckas.

Tingshögen är belägen på prästgårdens mark, omkring 300 m. sydväst om Bro dalens järnvägsstation och 200 m. sydost om Bro fjället (fig. 1). Högen är av betydande storlek, av rund form och med ett tvärmått av 30-32 m., medan högens höjd är mera blygsam och blott belöper sig till 1,3 m. I östra kanten synes högen vara något skadad till följd av ett här grävt dike. För undersökningen skall närmare redogöras i det följande, men redan här kan det vara befogat att omtala att det inte påträffades någon stenkrets, eller rester av en sådan, i högen.

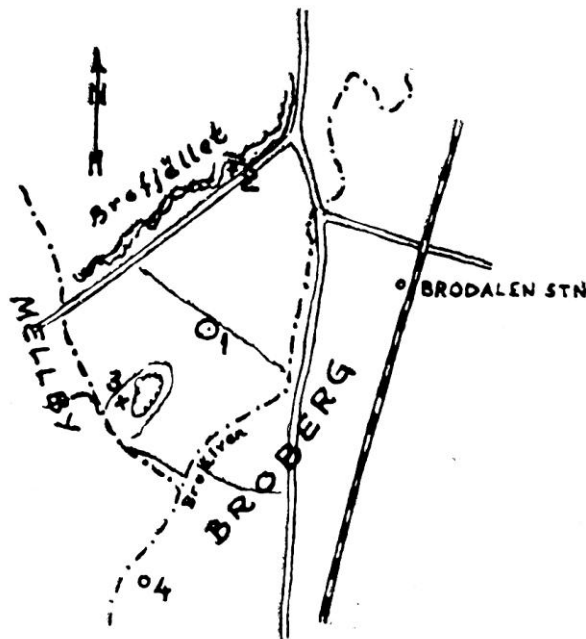

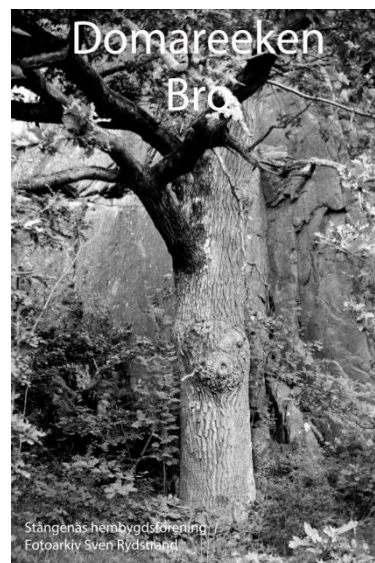
Fig. 1. På kartan har angivits: 1. Tingshögen, 2. Domareeken och Domarebordet, 3. Gravfält med 2 – 4 högar eller stensättningar, 4. Gravhögen på Bro berg med rest sten på toppen.

Omkring 250 m. norr om Tingshögen, vid foten av Bro fjället och i den trekantiga inskränning som det på sydsidan lodräta berget på detta ställe har, växer en stor och kraftig ek, som i folktraditionen är nära förknippad med Tingshögen. Den bär också namnet Domareeken. Eken, som mäter 3,4 m. i omkrets i brösthöjd, synes väl värd att fridlysas som naturminne.

Strax sydost om Domareeken, på 5 meters avstånd från densamma, ligger ett stort bergfallet stenblock, vars plana

översida mäter c:a 3,5X1,6 m. Enligt Rydstrand kallas detta stenblock för Domarebordet. Runtom Domarebordet ligger stenar men inte i sådan ordning att man får anledning tro att människan haft något att skaffa med deras placering (1).

(1) Omedelbart utanför det västra hörnet på den nämnda trekantiga inskränningen med Domareeken och Domarebordet finns de två små hål i marken som enligt Rydstrand kallas för "Flickans knä" och som säges vara avtryck efter knäna hos en flicka, som blivit slagen till döds här av en sten som föll ned från berget då hon låg på knä i bön.

Strax sydost om Tingshögen, helt nära gränsen mot Mellby, finns några mindre gravhögar, möjligen återstoden av ett större gravfält, och 400 m. söder om Tingshögen, på andra sidan om Broälven och på Brobergs ägor finns en stor gravhög med rest sten på toppen.

Så betydande som Tingshögen är som fornlämning har den givetvis tidigt blivit upptecknad. Den så vitt synes äldsta uppgiften om högen härrör från tanumsprosten Johan Ödman och finns i hans i Stockholm 1746 tryckta "Chorographia Bahusiensis" (Bohusläns Beskrifning) och är av följande lydelse.

"På Prästgårds Ängen i Bro finnes en stor Jordkulle, som, kallas Tings-Högen ock berättas at man ther fordum hållit Ting under baran Himmel, som tå brukligt war, ock när the för owäder ej ther kunde wara, ha the flott sig til en wrå eller Bäragslutning under Brofjäll strax therwid."

Man ville önska att Ödman varit litet utförligare vad beträffar Tingshögens utseende. Att han var välbekant med högen, kan nämligen förutsättas, styvson som han var till kyrkoherden i Bro.

Hundra år efter Ödman ger oss en annan prästman, Axel Emanuel Holmberg, den stora beskrivningen av Bohuslän. I detta verk, Bohusläns historia och beskrifning, tryckt i Uddevalla 1842-45, läser vi:

"På Storängen å prästgårdens mark ligger Tingshögen., hvilken förr haft en omsättning af stenar; och under det närbelägna Brofjället står en vördnadsbjudande ek, med namnet Domareeken. Denna berättas hafva fått sitt namn däraf, att forntidens domare i orten, i skydd af dess lummiga krona, fortsatt sina göromål, dä owädret hindrade dem att sitta på Tingshögen. Emellertid är väl icke trädet så gammalt som sagan, men det kan vara uppvuxet från rötterna af det, på hvilket den senare syftar. En tradition förmäler att Domareeken en gång varit utsynad till fällning, men då frälstes av d. v. ägaren till Vese, som i stället lämnade några andra träd."

Att Holmberg själv sett Tingshögen och Domareeken, kan anses för säkert. År 1843, året innan andra delen av verket om Bohuslän trycktes, där de citerade orden återfinnas, hade nämligen Holmberg i en skalbank på den närbelägna gården Röe undersökt några människoskelett, ett fynd som än i dag framstår som ett av de märkligaste som gjorts i Bohuslän. De upplysningar utöver Ödman som Holmberg ger om Tingshögen och andra företeelser i högens grannskap torde Holmberg därför ha erhållit på platsen. Beträffande en av uppgifterna, den att Tingshögen "förr haft en omsättning af stenar", vill man emellertid på goda grunder förmoda annat ursprung, en litterär källa, nämligen Pehr Thams 1794 utgivna "Göthiske monumenter", med dess minst sagt märkliga bild av Tingshögen (fig. 2).

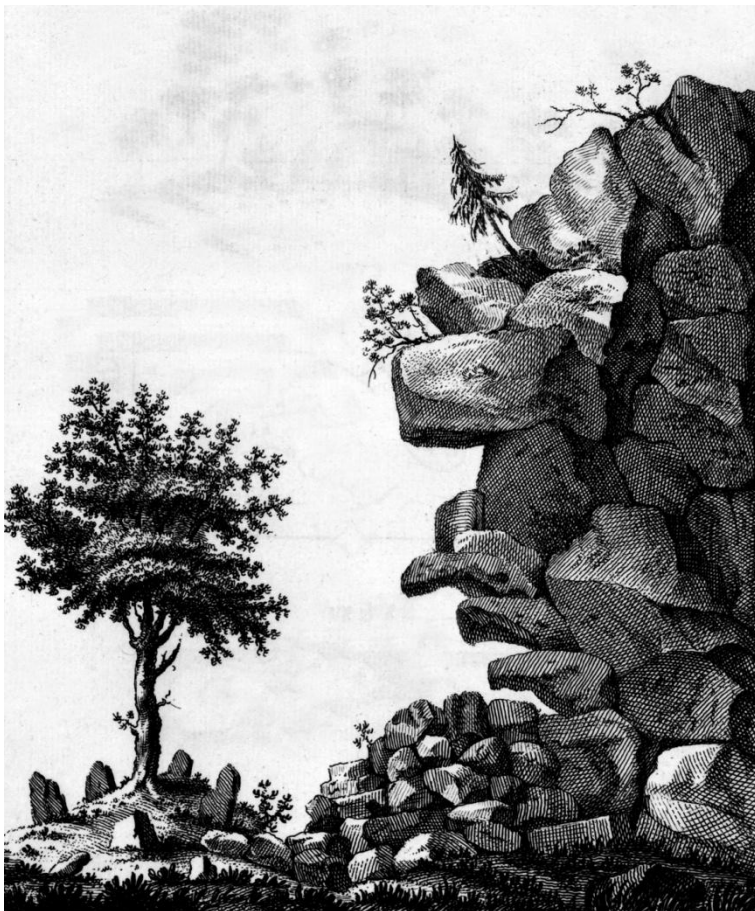

Fig 2. Att döma av denna bild är Tingshögen omgiven av en krets av imponerande stenar och mitt på högen växer Domareeken. Men skall man tro på denna bild?

"Göthiske Monumenter" bär Thams namn men text och bilder härrör från den av Thams år 1792 för fornminnesuppteckning i Västsverige utsände tecknaren Carl Gustaf Gottfrid Helfeling. Eftersom Helfelings teckningar och beskrivningar är bevarade - på Kungliga Biblioteket, där de utgör 11 band - kan vi gå förbi texten i *Göthiske Monumenter* och direkt citera Helfelings uppteckning från besöket i Bro. Helfeling skriver:

"I Öster tätt under Brofjäll är en liten hög kallad Tingshög hvarpå En åldrig ek kallad Tings Eken"

finnes hvarvid några stenar i Circkel dock ej i synnerlig ordning äro liggande här tros Ting blifvit hållit, men stället tycks vara farligt i anseende till oftast nedfallande stenar från bergfjäll. Eken är nu för Kronans räkning stämplad. Ehuru Hofpred. Lindgren på det högsta protesterat mot bortförandet."

Att Tingseken hos Helfeling och Domareeken hos Holmberg är en och samma ek, därom synes icke tvivel kunna råda. Den förre nämner eken som åldrig och stämplad för kronans räkning, den senare kallar eken vördnadsbjudande och har hört att den räddats från att fällas genom ingripande från Veses ägare. Men därmed står det också klart, att Helfeling vid sitt besök i Bro inte fått upplysning om Tingshögen och därför inte heller kunnat beskriva eller avbilda densamma. Den lilla "högd" belägen "tätt under Brofjäll" som Helfeling kallar Tingshögen är uppenbart den lilla backen under berget där Domareeken växer. De "*stenar i Circkel dock ej i synnerlig ordning*" som Helfeling talar om har vi därför inte anledning att med Holmberg betrakta som en nu förlorad krets av stenar runt Tingshögen. Tvärtom, stenarna torde alltjämt finnas i behåll men de ligger inte där utan vid Domareeken och utgöras antagligen av stenarna kring Domarebordet. Att bilden hos Göthiske Monumenter är en mycket fri återgivning av verkligheten, behöver knappast sägas.

Det skulle för övrigt närmast ha varit märkvärdigt om en krets av stenar kring Tingshögen skulle ha funnits utan att detta omnämns av Ödman och lika märkvärdigt att stenarna skulle ha borttagits före Holmbergs tid, då ängen med Tingshögen ännu inte hade förvandlats till åker.

Av allt att döma sätter den svåra hemsökelsens tid för forn-gravarna först in vid mitten av 1800-talet, då vidskepelsen, rädslan för de gamla gravarna, börjar släppa och då, på grund av den starka befolkningstillväxten, ständigt ny mark måste uppodlas.

Naturligtvis sker det åverkan på forngravar redan på 1700-talet och tidigare, men den har så att säga annan karaktär. Rätt belysande synes mig ett par notiser ur provinsialskafern C. F. Qvistbergs rese-diarium för 1765 vara. (Qvistberg var provin-sialskafer i Göteborgs och Bohus län under åren 1746–93 och var under de första åren bosatt på Vese i Bro socken.) I diariet har Qvistberg för den 6 juni 1765 antecknat bl. a. följande: "lordhögar sågos åtskillige på Mellbys åkergrärde. Af 3:ne war nyligen till giödselns förökande all matjorden af tagen, och observerades therunder en helt rund stensättning af 8 å 9 ahlnars diameter, som säkert utmärkte, ät ther warit fordna grafställen." Den gård Mellby som här omnämns är granngården till Bro prästgård. Några månader senare, närmare bestämt den 6 september, är Qvistberg på Torsby i Tegneby socken på Orust, där han i diariet antecknar detta: "*Ättehögar woro åtskillige häromkring; Någre woro redan till iordblandningar upgräfne. Religion förbjöd Allmogen, ät vidare röra Thessa gamla hwilo-ställen, samt ät giödsla sina åkrar med sina förfäders multnade ben.*"

Någon gång efter 1800-talets mitt har ängen kring Tingshögen uppodlats. Vid den stora inventeringen av fornminnen i Bro socken, som skedde åren 1884–85 och utfördes av amanuensen vid Vitterhetsakademien, sedermera professorn i Kristiania, Gabriel Gustafson, antecknades om Tingshögen (med uteslutande av lägesbeskrivningen) följande: "*en rund graf kulle, nu illa kringplöjd och skadad, med en på toppen rest, 2,50 m. hög sten. Denna skall dock enligt äldre personers berättelse blifvit funnen i jorden på ett åkerfält i närheten och sedan rest här. Kullen-----bär namnet Tingshögen-----*".

Av Gustafsons beskrivning framgår att själva högen ännu inte var överodlad. Beträffande den på högen resta, nu sedan länge borttagna stenen har Sven Rydstrand meddelat mig, att den restes av söner till prosten C. A. Thudén, som var kyrkoherde i Bro 1830–77. Man vill förmoda att sönerna inte kunnat förlika sig med tanken att Tingshögen, "*deras gravhög*", skulle sakna bautasten, när den betydligt mindre gravhögen på granngården, den i det föregående nämnda högen på Broberg, hade sådan.

Märkligt nog är Tingshögen inte angiven såsom fornlämning på den 1939 tryckta Ekonomiska kartan över länet. I denna glömska har man att se främsta orsaken till att en byggnadsplan för området närmast öster om Tingshögen nyligen blivit uppgjord utan att hänsyn tagits till fornlämningen. Någon anledning att fördenskull hysa oro för Tingshögens bevarande för framtiden, synes emellertid inte föreligga.

Undersökningen av Tingshögen utfördes den 1–14 juni 1954.

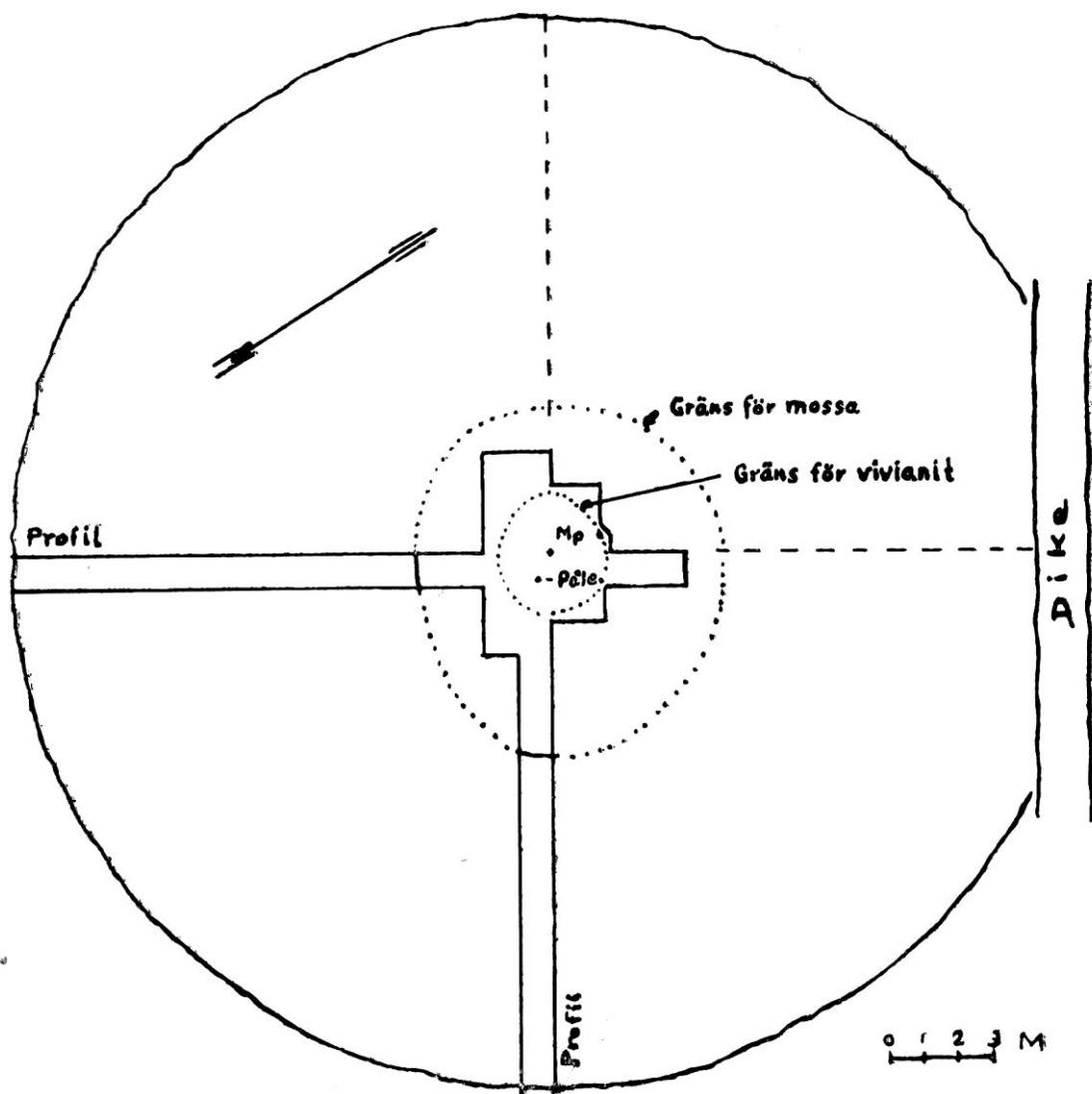

Fig 3 Plan över Tingshögen och 1954 undersökt område av högen.

Ledningen omhänderhades av mig och som medhjälpare tjänstgjorde Sven Rydstrand och vägbyggare Gustaf Hedlund, Brodalen, båda beprövade i arkeologiska utgrävningar.

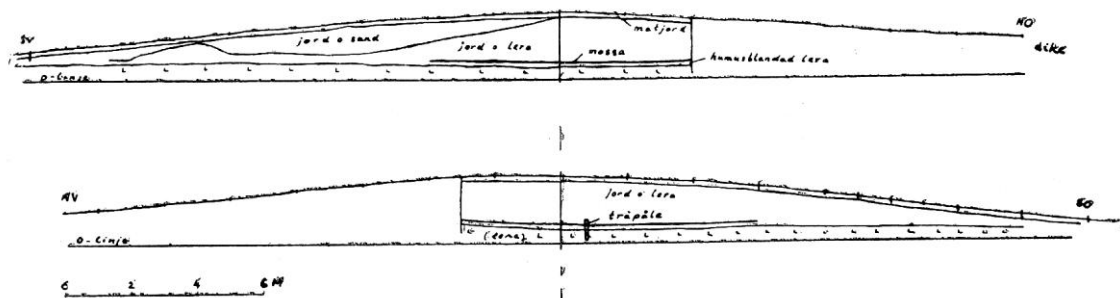

Fig 4 Profiler i Tingshögen

Tingshögen uppmättes och nivellerades längs två linjer, som korsade varandra vinkelrätt på högens topp, mittpunkten (Mp), och vilka lagts så att den ena gick parallellt med, den andra vinkelrätt emot åkerns längdriktning. Mätningen utvisade att högen hade en diameter av c:a 32 meter och var något skadad i nordost, som nämnts, av ett dike. På grund av överodlingen och högens i förhållande till storleken ringa höjd, endast 1,3 m., hade man emellertid knappast någon möjlighet att uppfatta högens kantlinje.

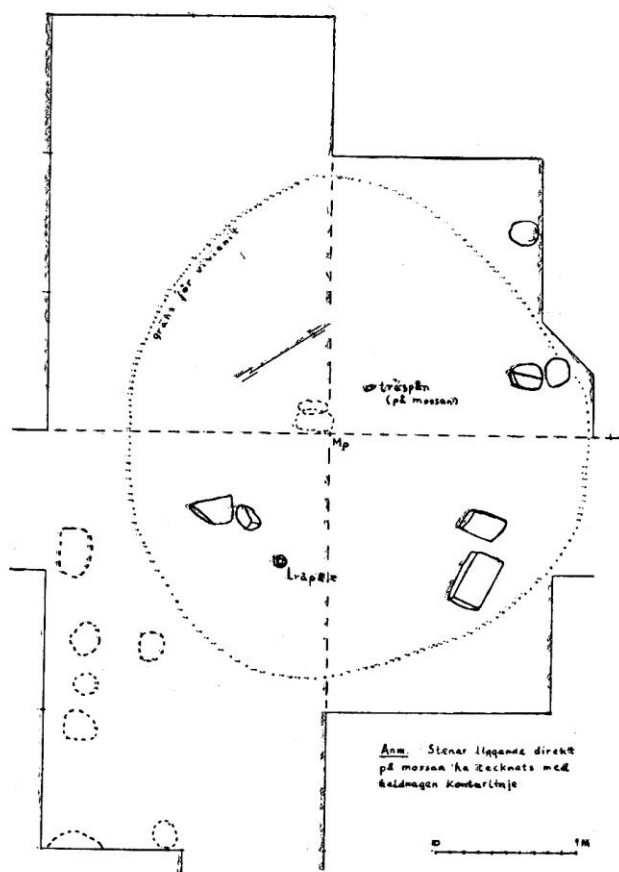
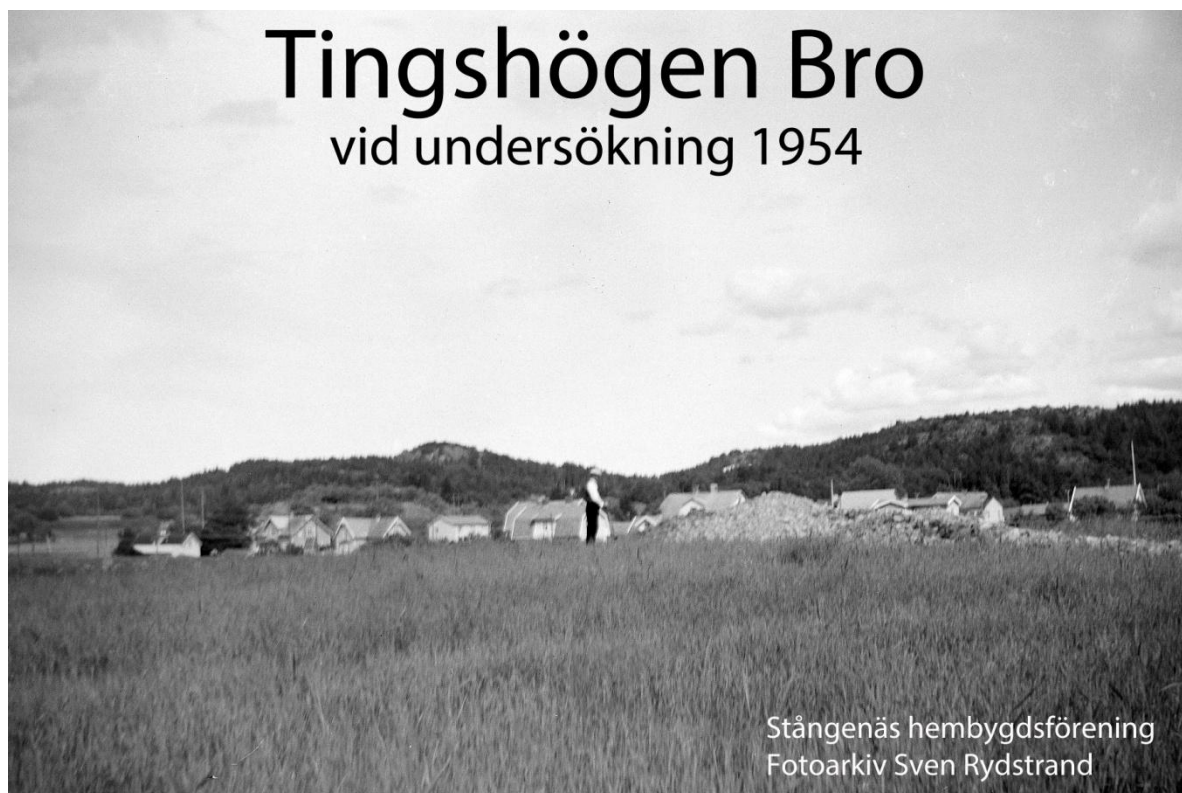

Fig. 5 Centrala delen av Tingshögen

Längs de båda linjerna upptogs från mittpunkten (Mp) till högens kant i sydväst och sydost schakt av 1 meters bredd. Med ledning av dessa schakt, som fördes ned till och under högens botten, undersöktes sedan högens centrala del, där inalles omkring 25 kvadratmeter utgrävdes. Fig. 3–5.

Högen visade sig vara byggd av jord och lera, med betydande övervikt för lera. Ytligt i sydvästschaktet övervägde dock mullblandad sand, i vilken sottränder förekom på ett avstånd av 4 till 11 m. från Mp. Sten saknades närmast fullständigt i schakten. I sydvästschaktet fanns inte en enda sten, i sydostschaktet blott två.

På högens botten, som centralt utvisade en svacka på c:a 20 cm., uppenbart en följd av högmassans tyngd, påträffades ett helt tunt lager av hårt sammanpressad mossa. Att döma av mossans förekomst och upphörande i de båda långschakten täcker mosslaget i högens mitt en rundad yta med 9 å 10 meters diameter. Centralt var mossan ännu grön och liksom frisk, i utkanterna var den brunsvart och hade nästan helt förlorat sin struktur. Under mosslaget vidtog den naturliga markbotten, som utgjordes av lera. I sin översta del, till 10–15 cm. djup, var leran av något mörkare färg än i övrigt, vilket bör bero på humusinblandning den gång översta delen av leran ännu var markyta.

I mosslagrets undre del förekom centralt, inom en yta med en diameter av 3–4 m., täta stänk eller prickar av ett vitt, mjöligt ämne, som under inverkan av luften, började blåna och efter några timmars förlopp hade antagit en vackert blå färg. Prov härav, liksom av mossan, togs för bestämning.

På några ställen påträffades platta stenar liggande direkt på mosslaget. Inom fyndområdet för det vita mjölaktiga ämnet, det vill säga helt centralt i högen, fanns sex stenar. De låg två och två tillsammans (se fig. 5), som om de lagts för att binda mossan och hindra denna att blåsa

bort. Denna tanke syntes få stöd därav att enstaka smärre fläckar mossor påträffades 1–2 dm. över mosslagret.

Inom hela det undersökta området av högens centrala del syntes mosslagret vara intakt. Det föreföll uteslutet att tidigare grävning i högen, som nått högens botten, skulle ha förekommit. Lika uteslutet syntes vara att mossan skulle ha växt på platsen eller att mosslagret skulle ha uppkommit genom att högbyggandet börjat med att ett lager lerjordstorvor, alla med växande mossor, lagts uppochned.

Bortsett från mosslagret och det till detta bundna vitaktiga ämne gjordes endast två fynd i högen, båda inom området för det vitaktiga ämnet och båda i högens botten. Det ena var en lodrätt stående träpåle, 87 cm. lång och 7 cm. tjock, samt upptill avbruten och nedtill tillspetsad med yxhugg. Pålen stod till största delen i leran under högen men stack med 20 cm upp över mosslagret. Pålen påträffades 1,0 m. SSO om Mp. Det andra fyndet, ett litet träspån, till synes avskilt från ett träd genom yxhugg, påträffades 40 cm. N om Mp och liggande direkt på mosslagret. Skulle en träanalys leda i bevis att träspånet uppkommit vid pålens tillspetsning, skulle därmed även vara bevisat att pålen formats och väl också nedslagits innan högen börjat byggas, väl snarast för att tjäna som riktmärke för åstadkommandet av en symmetriskt rund hög.

Förhållandet att pålen var avbruten upptill tydde för undersökarna på att äldre grävning i högen förekommit. Ganska direkt på en sådan pekade en del stenar som låg rätt ytligt i högen, 2–3 m. söder-sydost om Mp, och antagligen markerar platsen för den höga sten som vid inventeringen på 1880-talet stod på högen, ty så lång som denna sten var, 2,5 m. över högytan, bör för dess resande ha fordrats både ett djupt hål i högen och en stenskonig kring foten av stenen.

Den kemiska analysen av det vita (blåa) ämnet, utförd av kemister vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg, utvisade att detta bestod av vivianit (blåjord), ett järnfosfat, som uppkommer som reaktionsprodukt vid organiska ämnens omvandling utan lufttillförsel.

Mossprovet har välvilligt bestämts av professor Herman Persson vid Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm, som i skrivelse den 7. IX. 1954 meddelat, att tre rikligt och i ungefär lika stor mängd förekommande mossor kunnat säkert bestämmas, nämligen husmossa (*Hylocomium splendens*), väggmossa (*Pleurozium Schreiberi*) och hakmossa (*Rhytidiadelphus squar-rosus*), samt att två andra mossor, *Mnium affine* och *Brachythecium salebrosum*, ej med absolut säkerhet kunnat bestämmas till arten.

Beträffande de nämnda mossorna meddelar professor Persson i sitt svar bl. a. att husmossan, så benämnd därför att den ofta använts till att täta fogar vid husbygge, i våra barrskogar spelar en ofta helt dominerande roll, att väggmossan är allmän i skogar helst med mer eller mindre barrträd och på hedar, att hakmossan växer på fuktig ängsmark, gräsmattor, i kanten av skogskärr, att *Mnium affine* är allmän i södra och mellersta Sverige, där den växer på stenar och jord i löv- och blandskog, samt att *Brachythecium salebrosum* är mycket utbredd i hela landet och växer på jord, stenar, trädbaser, murknä stammar etc.

Träpålen och träspånet har inte till arten bestämts. De 1954 tillfrågade institutionerna, Botaniska trädgården i Göteborg och Riksmuseet i Stockholm, saknade då erforderlig apparatur.

Man brukar säga att innehållet i en gravhög är omvänt proportionellt mot storleken på högen, m. a. o. att ju större gravhögen är, desto mindre av fynd brukar den ge. För Tingshögens vidkommande blev undersökningens resultat såsom framgått av redogörelsen i det föregående just inte så stort. Men ett negativt resultat är också ett resultat. Och nu, efter undersökningen, vet vi i alla händelser något om Tingshögen, och kanske inte så litet i alla fall. Vi vet att Tingshögen är en från grunden byggd hög, inte en hög byggd med skickligt utnyttjande av terrängen och t.ex. upplagd på en bergkulle. Därmed är också sagt att Tingshögen är resultatet av en mycket betydande arbetsprestation. Tingshögen är också en av Bohusläns största gravhögar. Ser man enbart till tvärmåttet, inte till höjden, överträffas den till synes endast av Grönhög i Skee socken, som dock har helt andra och större mått.

Tingshögen kallades gravhög. Men är då Tingshögen en gravhög, någon grav påträffades ju inte i den?

Det är faktiskt inte så sällan man vid en undersökning måste konstatera att en gravhög är tom, är utan grav trots att högen är intakt. Den vanligaste förklaringen på detta fenomen som den tomma gravhögen erbjuder är den att sådana högar är symboliska gravhögar, minneshögar eller kenotafer, byggda för folk som inte har dött i hemorten utan omkommit på sjön eller i främmande land. Flera av våra runstenar kan genom sin inskrift bevisas ha denna karaktär, att vara rest till minne över någon anförvant som inte fått dö hemma.

En dansk arkeolog, Harald Andersen, har i en 1951 publicerad avhandling, "Tomme høje", emellertid visat att det i sagalitteraturen finns antydningar om att den tomma gravhögen utgjorde ett led i ett gravskick som fordrade att den döde överlämnades åt elden och vattnet, varefter högen uppkastades såsom minneshög över honom. Två av de textställen som Andersen dragit fram må här i korthet anföras.

Sköldungasagan berättar att kung Ring, sedan han i striden blivit svårt sårad, lät sig bäras ombord på sitt skepp, som därefter sattes i brand och sköts ut i sjön. På stranden uppkastades sedan en hög som fick namnet Rings hög.

I Ynglingasagan berättar Snorre att Oden *"föreskrev, att man skulle bränna alla döda"* och *"askan skulle man kasta i sjön eller gräva ned i jorden, och efter framstående män skulle man göra en hög till minne"*.

Båda dessa texter, liksom de övriga som omnämns av Andersen, har avseende på i samhället mycket framstående män. Och det är just problemet med gravlösheten hos de stora gravhögar, Nordens största, "Kungshögarna", som Andersen tagit upp till diskussion. De nordiska storbögar, som Tingshögen givetvis inte kan mäta sig med, är från forntidens sista århundraden, alltså från en tid som relativt sett inte är så avlägsen från sagatiden. Att Tingshögen är från storbögarernas tid, järnålderns slut, skall nedan, söka troliggöras.

Fullständigt övertygad om att Tingshögen är en minneshög kan man emellertid inte vara, inte så länge betydande delar av densamma kvarstår oundersökta. Visserligen är regeln den att graven är belägen i centrum av högen, men från denna regel känns det åtskilliga undantag. På grund av de iakttagna egendomligheterna i Tingshögens centrala del torde det emellertid få anses såsom osannolikt att en fullständig utgrävning av högen skulle leda till påträffandet av en grav. Då är det egentligen troligare att den saknade graven varit anbragt i eller på toppen av högen.

Den egendomliga vivianitförekomsten på högens botten synes omöjligt kunna förstås som en sista återstod av en grav. Med de gynnsamma konserveringsförhållanden som rått skulle såväl ett jordat lik som askan efter ett bränt ha bevarats här. Att leran, som marken under högen består av och som högen till stor del byggs av, är salthaltig, torde därvidlag sakna betydelse.

Förekomst av vivianit i gravar är i några fall tidigare konstaterad, men då såväl ben som järn uppträtt i gravarna har förekomsten inte såsom här i Tingshögen framstått såsom något direkt problem. Möjligen skulle man kunna tänka sig att omvandlingen till vivianit skett från någon vätska med organisk substans, kanske blod, som då snarast i form av ett offer utgjutits på platsen och som till följd av den föga genomsläppliga leran i botten och det täckande mosslagrets sugförmåga bundits till stället. Men detta är endast en gissning, som dock bygger på det förhållandet att järn och fosfor ingår som beståndsdelar i blod.

För en datering av Tingshögen står inte de vanliga medlen, fornfynden, till reds. Och oprövade är de möjligheter till datering som en pollenanalys av jordprov från högens botten och en C 14-bestämning av träspånet kunde ge (1).

(1). Utan att veta om träspånet härrör från träpålen är den senare givetvis inte användbar för en C 14-bestämning, eftersom det är tänkbart att den klena träpålen kan ha nedslagits i högen långt efter det att högen byggts. Att de stora högarna ofta har en påle i mitten, framgår emellertid av Andersens ovan nämnda avhandling,

För att Tingshögen tillhör järnålderns slut talar emellertid åtskilligt. Byggnadsmaterialet i högen, lera, jord och sand, men inte sten, tyder härpå, att döma av bohuslänska gravundersökningar.

Tingshögens låga höjd över havet antyder detsamma. Högen själv ligger c:a 6 m. ö. h., men strandbrinken hos den närbelägna Broälven endast 2 m. ö. h. Då man har att räkna med att landhöjningen under de senaste tusen åren uppgått till minst, men ej mycket mer än 2 dm. per århundrade, betyder detta att havet under vikingatiden gick in i en smal kil i dalbotten nedanför Tingshögen.

Viktigaste skälet för en datering av Tingshögen till vikingatiden eller något tidigare tid ger emellertid den 1952 undersökta stora gravhögen på Broberg (nr 4 på kartan i fig. 1), med vilken Tingshögen har flera likheter. Också högen på Broberg kan med sitt tvärmått på 16 m. sägas vara en förhållandevis stor gravhög. Liksom Tingshögen är denna hög närmast helt byggd av lera. Gravfynden daterar högen på Broberg till vendeltiden, skedet närmast före vikingatiden.

Också Brobergshögen tycks man emellertid vara tvungen att uppfatta som en minneshög. I högens centrum fanns visserligen en av stenar byggd gravkammare med gravgåvor som svärd, sköld, lerkärl (för mat eller dryck) m.m., men spår efter någon i kammaren gravlagd människa påträffades inte. Likheten också i detta hänseende talar givetvis för att de båda högarna är till tiden varandra närliggande.

Tingshögen ligger centralt i Bro socken, 1 km. sydväst om kyrkan och, som nämnts, på prästgårdens ägor. Prästgårdens tillblivelse som kyrklig fastighet är känt. År 1390 testamentades gården Bro till kyrkan som prästboställe (2). Förut tillhörde Bro, enligt Rydstrand, Broberg, socknens största gård under medeltiden och ännu in på 1500-talet odelad och enda gård i socknen med säterifrihet. Detta förhållande, att socknens största gravhög ligger på mark som en gång hört till Broberg, medeltidens största gård i Bro, kan knappast

vara en tillfällighet. Man har all anledning förmoda att Tingshögen är uppkastad till minne av en mycket betydande man på Stångenäset.

(2). Eftersom den äldre prästgården i Bro hette Hala, förefaller det mig i viss mån egendomligt, att fil. dr Johan Pettersson i sin redogörelse för den av honom utgrävda husgrunden vid Hala under prästgården (i Vikarvet 1952/57) inte diskuterar möjligheten av att den funna bebyggelsen är prästgården i Bro före 1390.

Det finns många exempel på att märkliga fornlämningar varit tingsplatser. Inte så få högar i Norden med namnet "tingshögen" har bevisligen varit den plats där tinget hållits. Huruvida också Tingshögen i Bro socken, den så vitt mig bekant enda högen i Bohuslän med detta namn, varit tingsställe, är ovisst, men någon anledning att betvivla Ödmans uppgift om "ät man ther fordom hållit Ting under baran Himmel" synes inte finnas. Tvärtom, Stångenäs härads ting tycks oftast ha hållits just i denna del av häradet, innan överflyttningen vid 1700-talets mitt skedde till Kvistrum. Sista tingsställe på Stångenäset var, enligt Ödman, Mellby, granngården till Bro prästgård, där, likaledes enligt Ödman, ting hölls en lång tid. Såsom tingsställen före Mellby nämner Ödman Hallind och Broberg. En handling från år 1295, omnämnd av Rydstrand, meddelar att tinget detta år hölls vid Bro kyrka.

En uppgift som mer direkt sätter Tingshögen i samband med ting och tingsförhandlingar meddelades mig av Rydstrand under utgrävningen 1954. Rydstrand berättade att han hört av sin far att det var brukligt den gång ting ännu hölls på Mellby, att man efter tingsförhandlingarnas slut gick bort till Tingshögen. Denna uppgift hade Rydstrands far läst sig till ur gamla tingspapper som då ännu funnos i behåll på Mellby.

KÄLLOR OCH LITTERATUR.

Andersen, Harald, Tomme høje. Kuml. 1951. (Jysk Arkeologisk Selskabs årsbok.) Århus 1951.

Gustafson, G. A. Sotenäs och Stångenäs härad. (Bohusläns fasta fornlemningar från hednatiden. 4.) Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia. Bd III. Häfte 11–12. Sthlm 1886.

Hilfeling, C. G. G., Konzeptanteckningar från en resa ... 1792. Handskrift i Kungl. Biblioteket. Avskrift i Arkeologiska museet, Göteborg.

Holmberg, A. E., Bohusläns Historia och Beskrifning. Bd I-III. Uddevalla 1842-45.

Rydstrand, Sven; Stångenäs. Glimtar ur Bro och Brastads socknars historia. Uddevalla 1958.

Tham, Pehr, Göthiske Monumenter. Sthlm 1794.

Tiselius, Carl A., Bohusläns märkligare gårdar. I. Göteborg 1926.

Ödman, J., Chorographia Bahusiensis. Sthlm 1746. (Faksimilupplaga. Uddevalla 1911.)